

A KISEMBER BÚTORAI

ÍRTA NÁDAI PÁL

Indnyájan ismerjük bizonyára egy-egy szerencsés véletlen pillanataiból azt a kissembert, aki a kereskedés ajtajában áll, mikor az épen frissen vásárolt bútorait társzekerre rakják, hogy elszállítsák a Kőrís-utcába vagy Mezőberénybe. Ismerjük életének e diadalmas, beteljesült vágyaktól mosolygós perceiből őt, a fixfizetéses kis vasutast, a most házasodott fűszerest vagy sorstársaikat, akik szívükben egy új életszakasz sejtelmeivel, indulnak el a társzeker után. Jól tudjuk, hogy csak pár hónap kell hozzá és a tapasztalatok aggodalmas homlokráncolássá változtatják át a mosolyt. Mert mi ismerjük ezeket a bükkfábútorokat, ezeket a kőrísfa-hálókat, ezeket az elegáns világos vagy fehér-lakkozású fésülködő-asztalokat. Homlokukra van írva végzetük. Nem is a homlokukra: az alkatrészükre. A rosszul enyvezett furnirokra, a rosszul csukó ajtaikra, a Lousseize-virágfűzerekre, melyek levállanakróluk, mint állott süteményről a birsalmasajt. Oh, szomorú sors a háború utáni világban kissembereknek lenni. Hiszen azelőtt sem volt gyönyörűség a részletfizetéses tömegbútorok repedős, vetemedett, vánnyadt világában élni. De amit azelőtt megjavíthatott egy-egy jobb elhelyezkedés, újra bebútorozkodás reménye, azt ma csüggedt reménytelenségbe fojtja az idők tompa sötétje. Segítsünk a kissembereknek!

Ezt a vezérszólamot idehaza és világszerte már a háború befejezése óta hangoztatják azok, akik a bajokat látják, de — merem állítani — sehol a világon olyan eredménytelen jajkiáltások nem hangzanak el ezen a téren, mint nálunk. Hogy miért, annak a fejtegetése nem erre a folyóiratra tartozik, de egészen bizonyosan ugyanazért, amiért a kisseMBER lakásának, bérházainak és kislakásos telepeinek építése is megakadt akkor, mikor az utolsó városi munkásházra valahol a Pongrácz-utcában rátették a palatetőt. Pedig azóta aligha romlott meg egyetlen iparág morálja annyira, mint a bútorművesiparoké. Mert hol van még egy ipari szakma, melyben annyi összetakolt rongy készülne a Napkirály vagy a boldogtalan Mária

Antoinette stílusában, hol van az a bőros, ércöntő, vagy cukrász, aki az anyagoknak és munkának infámiáját olyan ügyesen tudná leplezni a Louvreból vett díszítményformákkal?

Vajjon ki emlékszik még arra, hogy valamikor réges-régen, még a háború kitorése előtt volt egy világszerte terjedő mozgalom a típusbútorok érdekében. Akkoriban ez a mozgalom főleg a középosztály szükségleteire gondolt, az egyszerű, jó lateinerekre, akiknek életformáik egységesek, izlésük van, de pénzük kevés. Ma ez az osztály — mint fogyasztó — jóformán megszűnt. És ahol ma típusbútorokról van szó, — leginkább csak Németországban, — egészen más alaptól indulnak ki a tervezetések. A kisseMBER van előtérben. És a kislakás — a Siedlungswohnhaus — adja meg a normát. Az alapja ott minden törekvésnek, hogy a kisseMBER kertesházban, sokadmagával összetömörített blokkyszerű épületekben lakik, amelyek napfényben úsznak, virágillatosak, de kicsik lakások vannak bennük. Egy konyhaszoba, egy háló, ragyogóan felszerelt mellékhelyiségek. Ezekhez a lakásviszonyokhoz alkalmazkodik ott a típusbútor. Ezért is van ott az iparművészetnek ez a része is az építészek kezén. Mert az építész, aki tipizálja az ajtókat, ablakokat, kilincseket és mosogató-fülkéket, legjobban tudja, hogyha a szekrény a falba van sülyesztve és a gyerekágyak fülkéjében két-két fiúcska vagy lányka alszik egymás fölött, mennyi hely jut a tálalónak, a heverőnek, az ebédlőasztalnak. A típusbútor ott igazán a lakás függeléke, mégpedig a köbcentiméterekre és köbméter-aranykoronákra kiszámított jövedelmezőségű tőkének a kérdése. Az egyén elvesz benne, mert cserébe egy nagy szociális jótéteményt kap napfényvel, kerttel, közös fürdőházakkal, gyermekgondozókkal és egyéb ideális intézkedésekkel. Az egyén megszűnik, felolvad a közösségbe, mint ahogy megszokta már a gyárban, műhelyben, hogy ide-oda szálló méhecske legyen egy óriási kaptárban.

De nem úgy minálunk. Ott, ahol az industrializmus még gyermekcipőkben jár s a szociális életbe való beidegzettség a

falusi eredet túlsúlya miatt csekély, még a normálásnak és tipizálásnak lehetőségei is minimálisak. A városi lakás ma még a bérház keretei közt és bizonyos fokú kényelmi és méret-igények közt helyezkedik el. Hogy ez jól van-e így vagy rosszul, azon most ne vitatkozzunk, de lakásberendezési szempontból az adott lakáslehetőségekkel számot kell vetnünk. Tessenow, Bertsch, Riemerschmied tehát „A német munka évi szemlélén” Drezdában megmutathatják, hogy egy hajófülke nagyságúra szabott hálószobában hogyan lehet túlszűfálás nélkül elhelyezni ágyakat, szekrényt, fésülőasztalt, redőnyös-asztalt, székeket, polcot úgy, hogy ezek fele a falba van mélyítve, másik fele pedig a lábak, térdek és mozdulatok taylorizmusához szabványosítva. De a mi telekviszonyaink még lehetővé teszik s főként a kisember nevelési viszonyai miatt muszáj arra gondolni, hogy az ember olykor nyújtózkodni is szeret.

Csak hogy ez a körülmény nem ment fel az alól, hogy a mi lakásberendezőiparunknak is nagy változtatásokkal kell számot vetnie. A békeidő itt van, a pénz jó, a kereset szűkös és az egyén életigényei kulturális irányban fokozottabbak, mint azelőtt. Még hihető, hogy e kétféleséget — szegénység és igények — tartósan át lehetne hidalni copfstilű tákolmányokkal és jegesmedvebőrt utánzó átvetőkkel. Valaminek történni kell, ami a bútorkvalitást javítsa, ami a díszekből elvesz, hogy a tartósságot fokozza, a formákat egyszerűsíti, de az életet mégis élvezhetőbbé teszi közöttük. A síma és dísztelen bútor, a több darabból összeállítható és összekombinálható bútor, az egyidejűleg több célt szolgáló bútor ezidőszerint még az ízléstelen kísérletek stádiumában van. De vajjon ki mondja, hogy ne lehetne a nappal heverő — éjjel ágyat szervesen és kényelmesen úgyis megoldani, hogy abból ne származzék holmi torzszülött. Az angol bútorművesek híres XVIII-ik századi mozgalma — Chippendale — Sheratonék reformkorszaka — csupa ilyen óvatos kombinációkkal kezdődött. A tálalót és a fehéreneműs commode-ot összekombinálni, az ülőbútor támlájára kis asztalt szerelni akkor nem volt

nevetséges. Ma — százötvenévvvel később — annak találnák s éppen azok, akik a repülő szárnyán szállnak és a dróttalan hangok levegőjében érzik jól magukat. Miért? Mert lényegében e százötvenév óta a bútortiparban nem volt forradalmi változás, sőt még csak konstruktív-változás sem, legfeljebb ízlés- vagy felület-változások s azok is csak egy-egy társadalmi rétegen belül.

Ha ma valakinek egy nagyon tágas szobát ketté kell választania vagy csak tagolnia kell is, legelőször és legutoljára is csak falhúzással segít magán. Fallal, mely lehet

Rabitzból, fából, vagy téglából, amelyek mindegyike tehát drága, ideiglenes és végeredményben nem is okvetlen esztétikus megoldás. S csak a legritkább esetben jut eszébe ezt a kérdést egy olyan állvánnyal oldani meg, amely több polcból tevődik össze — akár üvegajtós polcokból is — és amelyben tányérokat, könyveket, sőt akár fehéreneműt is tarthat. Egyáltalában: a polc, ez a kedves és okos bútordarab, ez a tetszés szerint fejleszthető és minden méretben újra összeszedelhető és egy-

másra rakható bútor végképp kivesz a mi bútorkészletünkből. Csaka kislakásos német házépítők gondolnak rá. És azok a műteremberendező építészek, akik a maguk könyvei számára keresnek jó kirakat-alkalmatosságot. De a kispolgár éppoly fitymálva fogadja, mint a nyárspolgár, lévén a bútornak is az a tulajdonsága, ami a ruhának, hogy csak akkor tetszik a társadalom alsó rétegeiben, ha az úri rétegeknél már régóta polgárjogot nyert.

Világos ebből, hogy a lakás és a bútor okos életreguláira éppúgy rá kell nevelni a nép egyszerű fiait, mint ahogy a testi higiénia vagy a műveltség egyéb tudnivalóira. Hogy azonban ezt az új, olcsóbb és anyag-szerűbb bútorokra való ránevelést éppen a bútorkereskedők fogják elkezdni, azt aligha állítja valaki. Ilyesmit csak altruisztikus, vagy egyenesen nevelésre hivatott intézményektől lehet várni s e percben bajos is pontosan megmondani, hogy hol kellene azt a bizonyos hógolyót meglökni, hogy eszme-lavinává testesedjen odalent. Erre talán legalkalmasabbak a tervszerűen

Végh Gusztáv: Ex libris.

rendezett kiállítások. De legfontosabb mégis csak az volna, ha ez a bútorkérdés a maga egészében éppúgy népjóléti kérdéssé változna, mint akár a munkáslakáskérdés és a kisember az ő nehéz verejtekű pénzéért részletre egyközponti elosztószerv útján éppúgy kaphatna jó, tartós és olcsó bútorokat az állam vagy a község támogatásával, mint ahogyma már földet, házhelyet és élelmiszert is kap ezen az úton. A németeknél ehhez hasonló tervezetések és tapogatózások már folynak is és éppen csak az idők súlyos pénzügyi akadályozza meg a kibontakozást.

Egy dolog azonban a mi számunkra is bizonyos. Nevezetesen az, hogy az iparművészetnek a jövőben nemcsak azokra a művészeti inyenccségre és teljes szín-gazdagságukkal kibontakozó bútorkiállításokra kell tekintenie, mint amilyen a párisi nemzetközi divatrevü volt, hanem azokra a szerényebb és szűkebb kis-lakásos kiállításokra is, amilyen a tavalyi nyáron a drezdai volt az ő faházaival és zománcos bádoggádjaival. Mert a kisember jövőjét ezekben ringatják és a bútortipar, sőt az iparművészet jórészenek jövőjét is.

EGY ÉPÍTÉSZ SZÉLJEGYZETEI

ÍRTA LÁSZLÓ PÁL

Bécs.

Sokszor hallok laikusoktól a kérdést, hogy milyen stílusban dolgozom én? Laikusoktól mondom, mert a hozzáértő ezt úgysem kérdezné. A kérdés elől kitérni nehéz, viszont jelszavakat mégsem akarok használni; legszívesebben azt mondanám, hogy Phidias sem tudta a maga idejében, hogy hány évvel Krisztus születése előtt él ő. És az építész, a művész is csak jóval halála után tudná megmondani, hogy milyen irányhoz tartozott.

Dehát fontos egyáltalán, hogy egy művészeti iránynak azonnal névjelzőcédulát akasszunk a nyakába és kezébe a személyazonosságát igazolványát nyomjuk?

*

Én „modern” irányban dolgozom, anélkül, hogy ez a megjelölés egyeb akarna lenni, mint kisegítő, tájékoztató fogalom a gyengébbek számára. Ahogyan minden művész ebben az irányban dolgozott a maga idejében, a tizedik században éppúgy, mint a huszadikban. Mert a „modern” jelző hamisítatlan értelmében időszerűt jelent.

*

Sajnos, éppen az időszerű művészetet nem ismerik el eléggé nálunk. Az építető eszméi, vágyai rendszerint a valahol látotakból tevődnek össze, ami már maga eléggé megnehezíti a művészi fejlődést. Emellett van még egy ál-tradíció is, amely azt tartja, hogy előkelő csak régies, vagyis a réginek látszó lehet.

Hogy egy új művészi irány utat törhessen magának, ahhoz idő kell, ahogy a mennydörgést sem akkor halljuk, amikor éppen dörgött, hanem csak valamivel később. És szomorú tény, de úgy van, hogy egyelőre a modernből csak az izléstelen, olcsó, vásári holmit ismeri a közönség, azt, amelyik kiabál és szembetűnik, s ezért az éretlen kísérletek teszik sokszor ellenszenvenné a modern törekvéseket.

*

Az én munkám korántsem tudatos távol-tartása és kikapcsolása mindennek, ami „már volt”. Hanem egy ösztönös alkotású törekvés, teremteni akarás és vágy új formák, új lehetőségek, új művészi mondani-valók után.

*

A mi életmódunk, — a tumultus néhány évtől eltekintve — a legegyszerűbb, amit a történelem az utolsó évtizedekben fel tud mutatni. És lakáskultúránk — akarva, nem akarva — alkalmazkodik azokhoz a keretekhez, amelyeket a jelen idők gazdasági helyzete szabott meg. Minden vonalon az egyszerűség lett az uralkodó alapelv. Ámde én nem hiszek ennek az iránynak őszinteségében és jogosultságában. Az egyszerűség nem belső fejlődés következménye, hanem külső tényezők parancsszava, a lélek alkalmazkodó képessége, noha ez az alkalmazkodás legtöbbször anélkül megy végbe, hogy magunk bármit is észrevennénk a változásból. De bensőnkben él a törekvés a gazdagság és a vágy szépség, pompa és élettartalom után.